

بررسی پتانسیل ها و چشم اندازهای توسعه کشت زیتون در بهبود وضعیت اقتصاد روستاهای شهرستان ایذه به روش SPSS

دکتر سید رحیم مشیری^۱، عباس معروف نژاد^۲

۱- استاد گروه جغرافیا دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

۲- دانشجوی مقطع دکترای رشته جغرافیا دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده:

زیتون (*Olea europaea*) از قدیمی ترین گیاهانی است که در جهان مورد بهره برداری قرار گرفته است. استان خوزستان از مناطق مستعد کشت زیتون است. قدمت کاشت این گیان در استان به بیش از هزار سال پیش باز می گردد (وجود درختان کهنسال زیتون که به صورت وحشی و خودرو در شهرهای باغملک-ایذه-اهواز-مسجد سلیمان-دزفول وجود دارند دلیل تایید این مطلب هستند). از بین شهرستانهای این استان، شهرستان ایذه که در شمال شرقی استان خوزستان قرار گرفته گیاه زیتون چندسالی است که کشت می گردد. در این مقاله به چگونگی بررسی پتانسیلها و چشم اندازهای توسعه کشت زیتون در بهبود اقتصاد روستایی روستاهای شهرستان ایذه پرداخته می شود. روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی می باشد. حجم نمونه ما از طریق نمونه گیری تصادفی ساده از بین روستاهای منطقه انتخاب گردی که تعداد آن برابر با ۲۰۰ نفر از اهالی و ساکنان همان روستاها بوده است. ابزار جمع آوری اطلاعات نیز از طریق پرسشنامه بوده است. تعداد روستاهای مورد بررسی، شامل ۱۲ روستا است که معیار انتخاب روستاها براساس نمونه گیری وضعی بوده است. ملاک انتخاب روستاها به دو شکل بوده، اولاً از پراکندگی نسبی در کل شهرستان ایذه برخوردار باشند تا امکان بررسی میسر باشد. ثانیاً روستاهایی که از نظر توان و استعداد (طبیعی و انسانی) برای کشت گیاه زیتون مناسب بودند. در درون هر روستا نیز از روش نمونه گیری گلوله برفی برای انتخاب کشاورزان زیتون کار بهره گرفته شده است. نرم افزار مورد استفاده نیز SPSS می باشد. نتایج تحقیق نشان می دهد به دلیل شباهت شرایط آب و هوایی شهرستان ایذه از نظر دما، بارش و جداول نمودارهای اقلیمی و... با شرایط شبه مدیترانه ای نشان جهت کشت و توسعه باغات زیتون مناسب است. برای تحلیل اقتصادی، با توجه به محاسبه میزان درآمد- هزینه و محاسبه سرمایه گذاری برای یک طرح زیتونکاری با ۱۰۰ هکتار و دوره تحلیل ۴۰ سال، نشان داده شد که احداث باغ زیتون اقتصادی است همچنین از تجزیه و تحلیل داده هایی که از طریق پرسشنامه بدست آمد اهم نتایج زیر حاصل شد:

- ۱- برای مقایسه ارقام اقتصادی زیتون مشخص گردید که ارقام اقتصادی برای کشت در منطقه عبارتند از: محلی باغملک و دزفولی، Xs3، آمیگدالیفولیا، کنسروالیا، جلت، محزم ابوسطل می باشند.
  - ۲- کشاورزان دلیل عدم پذیرش ارقام پرمحصول اصلاح شده را ناآگاهی و کاشت از قبل درخت ذکر کرده اند، همچنین بررسی نشان داد که ۴۳ درصد افرادی که ناآگاهی را دلیل عدم پذیرش خود ذکر کرده اند بین ۴۴ تا ۵۶ سال دارند و ۴۰ درصد از افرادی که ناآگاهی را دلیل عدم پذیرش خود می دانند در سطح ابتدایی سواد دارند.
  - ۳- میزان تولید ۵۰/۵ درصد کشاورزان زیتون کار در منطقه با توجه به حجم نمونه بین ۴ تا ۵ تن در هکتار می باشد.
- واژه گان کلیدی: پتانسیل (Potential)، چشم اندازهای توسعه (prospects of development)، زیتون (olive)، بهبود (improving)، اقتصاد روستایی (rural economy).

۱. مقدمه

زیتون (*Olea europaea*) را اگر نتوان قدیمی ترین گیاهی دانست که در جهان مورد بهره‌برداری قرار گرفته، بدون تردید باید آنرا یکی از قدیمی ترین گیاهان منطقه مدیترانه و به ویژه خاورمیانه دانست (عزیزی، ۱۳۹۰: ۱). استان خوزستان از مناطق مستعد کشت زیتون است، قدمت کاشت این گیان در استان به بیش از هزار سال پیش باز می‌گردد (وجود درختان کهنسال زیتون که به صورت وحشی و خودرو در شهرهای باغملک-ایذه-اهواز-مسجد سلیمان-دزفول وجود دارند دلیل تایید این مطلب هستند). از بین شهرستانهای این استان، شهرستان ایذه که در شمال شرقی استان خوزستان قرار گرفته گیاه زیتون چندسالی است که کشت می‌گردد (یوسفی، ۱۳۸۶: ۱۰۵). با این حال در شرایط کنونی بیشتر باغستانهای زیتون سنتی و قدیمی با این که سطح گسترده‌ای را پوشش داده اند حاشیه نشین شده و به صورت پرچین در آمده اند و بازده اقتصادی چندانی ندارند (تامرادی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۱۰). امروزه دیگر نمی‌توان به روش زیتون کاری سنتی بسنده کرد و باید اولویت را به کشت علمی و مکانیزه زیتون اختصاص داد. طبق نظریه (chaturvedi, 1988) چون هدف اصلی از کشت زیتون تهیه میوه و روغن با کیفیت عالی و قیمت مناسب و غیر قابل رقابت است، احیا و قابل استفاده کردن زیتون کاری های سنتی و تبدیل آن ها به سیستم کشت و کار امروزی و مدرن، باید مثل سایر باغ های میوه و تاکستانها طوری انجام گیرد که باغداران زیتون کار بتوانند در شرایط یکسان از هر هکتار زیتونستان تا ۵ برابر یک هکتار تاکستان بهره برداری نمایند.

این عمر محقق نخواهد شد مگر آنکه دولت با کمک کارشناسان و بانکها، موسسات دولتی مشکلات مالی، فنی و اجتماعی و... برطرف سازد و کشت سنتی را به کشت مدرن مبدل سازد. کشت زیتون عامل مهمی برای جذب کارگر و ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری است و بخصوص سدی است در مقابل مهاجرت های گروهی و تخلیه نیروی انسانی از روستاهاست (درویشیان، ۱۳۷۶: ۱۱۱). تاریخ ورود زیتون در ایران کاملاً مشخص نیست و سابقه استفاده از آن به دوره ساسانیان برمی‌گردد. این موضوع به خوبی در آثار باستانی شهر نیشابور دیده می‌شود. قدمت گیاه زیتون بیش از ۶۰۰۰ سال بوده ولی کشت آن در ایران با توجه به اسناد و مدارک موجود به ۹۰۰ سال پیش می‌رسد (تامرادی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۱۱). این مقاله باهدف بررسی استعدادها و پتانسیلهای (طبیعی و انسانی) روستاهای شهرستان ایذه برای توسعه کشت زیتون و بهبود وضعیت اقتصاد آنها تدوین شده است و در جستجوی پاسخ به سوالات زیر است:

- آیا ارتباطی بین توسعه کشت زیتون و بهبود اقتصاد روستایی در شهرستان ایذه وجود دارد؟
- توسعه کشت زیتون در روستاهای شهرستان ایذه توجیه اقتصادی دارد؟
- مشکلات کشاورزان زیتون کار در شهرستان ایذه چه عواملی می‌باشد؟

۲-پیشینه تحقیق

عمده تحقیقاتی که در خصوص زیتون در استان خوزستان صورت گرفته با توجه به شناسایی توانهای آب و خاک، مناطق مختلف استان یا برخی از عناصر و عوامل اقلیمی مانند تنش گرمایی و... بوده و کلیه عناصر و عوامل اقلیمی و انسانی مورد بررسی دقیق قرار نگرفته، همچنین اغلب پژوهشها با نگرش و گرایش های کشاورزی انجام شده است و کمتر بر دیدگاههای جغرافیایی (طبیعی و انسانی) توجه شده است. به طور مثال دو طرح تحقیقاتی قابل توجه در این خصوص، مطالعات مکان یابی و امکان سنجی توسعه کشت زیتون در استان خوزستان به سفارش معاونت امور

باغبانی وزارت کشاورزی سابق و جهاد کشاورزی فعلی، توسط مهندسين مشاور (سامان آب پایا) و (هامون یک) است که به ترتیب در سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۶ انجام پذیرفته است. عمده تجزیه و تحلیل‌های آنها با توجه به نیازهای آبی و خاکی و مصرف کودی گیاه زیتون انجام شده است (یوسفی، ۱۳۸۶: ۹). علاوه بر این آثار و پژوهش‌های دیگری نیز در این خصوص صورت گرفته که به شرح زیر می‌باشد:

(Tombesi, 1996)، در بررسی نیازهای درخت زیتون به این نتیجه رسیده است که این گیاه با خاک‌های مختلف سازگاری داشته و در مقابل شوری خاک به نسبت درختان میوه دیگر تحمل بیشتری دارد.

(York Georg, 1979)، در خصوص مکان‌های مناسب جهت کشت گیاه زیتون اعتقاد دارد این گیاه به طور طبیعی در ناحیه مدیترانه ای و حاره ای و بخش‌های مختلفی از قاره آفریقا کشت می‌شود. معمولاً درختان سالم زیتون از سال سوم میوه نوبر تولید می‌کنند و در سال ششم تا هفتم به باردهی اقتصادی خواهند نشست که به این ترتیب، تولید شدیداً به شرایط محیطی رشد گیاه، کیفیت نهال و مدیریت زراعی بستگی خواهد داشت (صادقی، ۱۳۸۱: ۵۴).

(Stebbins Robert, 1981)، بیان می‌کند که زیتون گیاهی است مدیترانه ای و زمانی که در طول زمستان دما ۷- درجه سانتیگراد کمتر شود گیاه آسیب می‌بیند. موادی که درخت زیتون از خاک می‌گیرد، ازت فسفر، پتاس و آهن میباشد، ریشه زیتون ماده ای ترشح مینماید که خاک را تجزیه نموده و مواد آنرا جذب میکند (فسفر، پتاس) ولی ازت خیلی نیازمند است. در باغی که درختان به فاصله ۸×۸ متر کاشته شده باشند مقدار ۷۰ کیلو ازت خالص، ۶۰ الی ۸۰ کیلو فسفر، ۶۰ الی ۸۰ کیلو پتاس احتیاج دارد (Bartolini, 303: 1994). نتایج تحقیقات (Klein Blyt, 1994)، نشان می‌دهد که زیتون با خاک‌های مختلف سازگاری داشته و حتی در خاک‌های شور هم می‌تواند رشد نماید. زیتون به کم آبی مقاوم بوده و مقدار آب لازم بستگی به نوع زیتون، خاک، آب و هوای منطقه و میزان کلی بارندگی دارد. در خاک‌های شنی رسی و خاک هائیکه دارای مواد آلی کمتری هستند. همچنین در مناطقی که دائماً هوای گرم و خشک جریان دارد، مقدار آب بیشتری مورد نیاز می‌باشد. مقدار مصرف آب سالیانه حدود ۵۰۰۰ الی ۶۰۰۰ مترمکعب در هکتار است. ولی باید در نظر داشت که در سال‌های اول کاشت، نیاز گیاه به آب بیشتر خواهد بود در موقع آبیاری باید آب باید حدود یک متر در خاک نفوذ کند (قلی زاده، ۱۳۷۸: ۵۴). (Yunsa, 2003)، در تحقیقاتی که انجام داده اند به این نتیجه رسیده اند که گیاه زیتون نسبت به میزان تبخیر و تعرق کمتر از ۵ میلی‌متر در روز حساسیتی نشان نمی‌دهد ولی اگر تبخیر و تعرق از این میزان بیشتر شود گیاه نیاز به کم آبی پیدامی‌کند. مدیریت آب در رشد و نمو گیاه زیتون نقش بسزایی دارد. در تحقیقات (Bianchini and Francesc, 1974)، مشخص شده است که گیاه زیتون در خاک‌هایی که به طور کامل زهکشی شده و pH آن حدود ۸.۵ و دارای نمک کم باشد قادر به رشد بوده و در تابستان‌های گرم و خشک نیاز به آبیاری دارد. زیتون در مقابل دما‌های زیاد بسیار مقاوم است زیرا ریشه‌های بسیار فعالی دارد که خاک را به طور عمقی و جانبی برای دسترسی به آب کاوش می‌نماید. علاوه بر آن وجود بشره ضخیم بر روی برگ‌های گیاه را در مقابل گرمای هوا و باد‌های تند و سوزان مقاوم می‌سازد با وجود این رشد ریشی درخت در دما‌های بالاتر از ۳۵ درجه متوقف خواهد شد (میرمنصوری، ۱۳۷۸: ۱۱۹). سرعت رشد میوه زیتون نیز به مقدار میوه‌های تشکیل شده، آب قابل دسترس و دمای محیط بستگی دارد. زیتون درختی سال‌آور است. بنابراین مقدار میوه‌های تشکیل شده از سالی به سال دیگر فرق می‌کند (Pietro and Solina, 1996)، میزان آب جهت آبیاری یک هکتار باغ زیتون با

جنس خاک و میزان بارندگی سالیانه تغییرمی کند در خاکهای مختلف از ۶۰۰۰ تا ۷۵۰۰ متر مکعب برای یک هکتار زیتون کاری کافی است. در نقاطی که سالیانه ۴۰۰ میلی متر باران دارند فقط در تابستان به تعداد آبیاری در ماه های خشک نیازمند است (عربی بیکوردی، ۱۳۸۴: ۱۲). مه و تگرگ نیز اثرات قابل توجهی بر زیتون دارند. وجود مه در زمان شکوفه دهی باعث سقط جنین و ریزش گل‌های آن خواهد شد. طوفان های تگرگ باعث زخمی شدن شاخه ها و سرشاخه هاشده که گسترش بیماری گره زیتون به وسیله باکتری وهنگام برداشت محصول باعث فساد میوه و ریزش آن پیش از رسیدن میگردد (Stomayar and Delariv, 1994)، زیتون خاک های بدون زهکشی یا زهکشی ضعیف را تحمل نمی کند زیرا باعث عدم تعادل ۲ عنصر، ازت و پتاسیم میشود خصوصاً در مورد در باغ های تجاری (نژاد صاحبی، ۱۳۸۵: ۹۷). وجود درختان کهنسال زیتون در استان خوزستان نشان دهنده شرایط محیطی مناسب جهت کشت این گیاه می باشد. در اغلب مناطق استان گیاه زیتون به صورت پراکنده وجود دارد. ارقام محلی باغملک و ایذه و دزفول که زیتون بومی منطقه بوده با عملیات بهورزی مناسب می توان محصول با کیفیتی از آنها به دست آورد. به طور مثال رقم محلی باغملک و ایذه نشان می دهد که مقاومت بیشتری به خشکی نسبت به ارقام دیگر دارد (صدر زاده، ۱۳۸۴: ۱۱۸). در استان گیلان شهرستان رودبار برای مقایسه اقتصادی ارقام زیتون مشخص شده که ارقام اقتصادی برای کشت عبارتند از: مانزانیا، شنگه زیتون، زرد زیتون، سویلانا (حقیقی، ۱۳۷۸: ۹۰). اگر در کاشت گیاه زیتون کلیه عملیات و شرایط زراعی در نظر و به صورت مکانیزه و در سطح وسیع صورت گیرد انتظار افزایش مقدار محصول از ۲ تن به بالا دور از انتظار نیست. بعلاوه چون درخت زیتون از نظر سن، ماندگاری بالایی دارد در افزایش تولید موثر است (بذرافشان، ۱۳۸۵: ۴۴). مهمترین عامل در کیفیت نهایی میوه و روغن زیتون، نوع واریته یا رقم آن می باشد. خصوصیات روغن زیتون و میزان آن در میوه و بازدهی استخراج روغن همگی تحت تاثیر واریته زیتون می باشد. بیش از ۲۰۰۰ واریته در جهان برآورد شده که حدود ۱۰۰ رقم تجاری با اهمیت در ایتالیا وجود دارد (Panell, 1994).

۳- روش تحقیق

از آنجا که هیچ تحقیق جغرافیایی در حلاء فلسفی صورت نمی گیرد و بر اساس یک دیدگاه فلسفی بررسی می شود، رویکرد اصلی تحقیق حاضر، مبتنی بر دیدگاه رئالیسم یا گرایش به بررسی وضع موجود است. روش شناسی این پژوهش از این نوع توصیفی - تحلیلی می باشد حجم نمونه ما از طریق نمونه گیری تصادفی ساده از بین روستاهای منطقه انتخاب گردید (جدول شماره ۱). که تعداد آن برابر با ۲۰۰ نفر از اهالی وساکنان همان روستاها بوده است. ابزار جمع آوری اطلاعات نیز از طریق پرسشنامه بوده است. تعداد روستاهای مورد بررسی، شامل ۱۲ روستا است که معیار انتخاب روستاها بر اساس نمونه گیری وضعی بوده است. ملاک انتخاب روستاها به دو شکل بوده، اولاً از پراکندگی نسبی در کل شهرستان ایذه برخوردار باشند تا امکان بررسی میسر باشد. ثانیاً روستاهایی که از نظر توان و استعداد (طبیعی و انسانی) برای کشت گیاه زیتون مناسب بودند. در درون هر روستا نیز از روش نمونه گیری گلوله برفی برای انتخاب کشاورزان زیتون کار بهره گرفته شده است.

جدول ۱: جامعه آماری تحقیق

نام روستا	تعداد کل جامعه نمونه	نام روستا	تعداد کل جامعه نمونه
حاجی کمال	۱۸	دهدز	۲۳
چلیساد	۲۷	رمه چر	۱۲
سوسن	۱۹	مرغاب	۱۵
نوترکی مختاری	۲۵	هلايجان	۲۴
نوترکی طهماسبی	۲۲	پرچستان	۱۵

منبع: نگارندگان، برداشت میدانی، ۱۳۹۰

روش کار بدین صورت بود که بعد از جمع آوری داده ها و اطلاعات با استفاده از نرم افزار SPSS به بررسی و تجزیه و تحلیل موضوع جهت بررسی چگونگی ارتباط بین اقتصاد روستایی و کاشت و توسعه گیاه زیتون در منطقه مورد مطالعه پرداخته شد.

۴- منطقه مورد مطالعه

ایذه در استان خوزستان، در ۳۱ درجه و ۵۰ دقیقه پهنای شمالی و ۴۹ درجه و ۵۲ دقیقه در قسمت شرق نسبت به گرینویچ و ارتفاعی معادل ۷۶۰ متر از سطح دریا واقع شده است. این شهرستان نسبت به دشت اصلی خوزستان از ساختاری کاملاً متفاوت برخوردار است که از دو قسمت دشتی و کوهستانی تشکیل شده است. رود کارون از ۲۰ کیلومتری شرق شهر ایذه، در مرز این شهرستان با مسجد سلیمان می گذرد (سایت ایرانگردی جهانگردی: ۱۳۸۹). این شهرستان دارای پوشش جنگلی (بلوط ایرانی) و مراتع ارزشمندی است که شدیداً در معرض تخریب هستند. ایذه از مرتفع ترین شهرهای خوزستان به شمار می رود. فاصله ی این شهر تا مرکز استان (اهواز) حدود ۲۰۰ کیلومتر است (سایت سازمان مدیریت و برنامه ریزی خوزستان: ۱۳۹۰) (شکل ۱).

شکل ۱: محدوده مورد مطالعه

منبع: سایت اداره ثبت اسناد و املاک استان خوزستان، ۱۳۸۹

۵- اطلاعات توصیفی تحقیق

متوسط سنی حاکی از میانسالی آنان دارد. حداقل فراوانی گروههای سنی در جامعه آماری با ۱۰ درصد تا ۱۸ تا ۳۰ سال هستند و حداکثر فراوانی گروههای سنی در جامعه آماری با ۴۹.۵ درصد تا ۴۴ تا ۵۶ ساله هستند (جدول ۲).

جدول ۲: فراوانی گروههای سنی در روستاهای منطقه مورد مطالعه

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱۸ تا ۳۰ سال	۲۰	۱۰	۱۰
۳۱ تا ۴۳ سال	۵۲	۲۶	۳۶
۴۴ تا ۵۶ سال	۹۹	۴۹.۵	۸۵.۵
۵۷ سال به بالا	۲۹	۱۴.۵	۱۰۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰	

منبع: نگارندگان: برداشت میدانی، ۱۳۹۰

در جدول ۳، نشان می دهد که تعداد مردان در نمونه تحقیق از زنان بیشتر بوده است.

جدول ۳: فراوانی گروههای جنسی در روستاهای منطقه مورد مطالعه

جنسیت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مذکر	۱۱۸	۵۹	۵۹
مونث	۸۲	۴۱	۱۰۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰	

منبع: نگارندگان: برداشت میدانی، ۱۳۹۰

در جدول شماره ۴، نشان داده شده است که تعداد افراد متاهل در نمونه تحقیق از افراد مجرد بیشتر بوده است.

جدول ۴: فراوانی وضعیت تاهل در روستاهای منطقه مورد مطالعه

وضعیت تاهل	فراوانی	درصد
متاهل	۱۶۸	۸۴
مجرد	۳۲	۱۶
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

منبع: نگارندگان: برداشت میدانی، ۱۳۹۰

بخش قابل توجهی از نمونه جامعه آماری را از نظر سطح تحصیلات افراد کمتر از مقطع پنجم ابتدایی تشکیل می دهند (۴۰ درصد ۸۰ نفر) و تعداد افراد با تحصیلات بالا در میان آنان کم بوده است (جدول ۵).

جدول ۵: فراوانی سطح تحصیلات در روستاهای منطقه مورد مطالعه

تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ابتدایی	۸۰	۴۰	۴۰
راهنمایی	۵۱	۲۵.۵	۶۵.۵
متوسطه	۲۹	۱۴.۵	۸۰
دیپلم	۲۲	۱۱	۹۱
فوق دیپلم	۱۰	۵	۹۶
لیسانس	۷	۳.۵	۹۹.۵
فوق لیسانس و بالا تر	۱	۰.۵	۱۰۰
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰	

منبع: نگارندگان: برداشت میدانی، ۱۳۹۰

۶- یافته های استنباطی تحقیق

در این بخش برای بررسی یافته های تحقیق ابتدا مختصری در ارتباط با شرایط اقلیمی شهرستان ایذه و انطباق آن با کشت گیاه زیتون پرداخته می شود.

۶-۱- سازگاری شرایط اقلیمی شهرستان ایذه با کشت گیاه زیتون

در شهرستان ایذه میانگین درجه حرارت در ماه های سرد سال (آذر- دی- بهمن) بین ۹ تا ۱۲ درجه سانتی گراد می باشد. کمینه میانگین دما در ماه های سرد سال به ترتیب ۶/۵- ۵ درجه سانتی گراد است. این درجه حرارت می تواند تا حدودی زمینه مناسبی از نظر دمایی برای گل انگیزی گیاه زیتون تأمین کرده و نیاز سرمایی این گیاه را در دوره سرد سال فراهم نماید. شهرستان ایذه از لحاظ اقلیمی دارای آب و هوای نیمه مدیترانه ای مرطوب است. ریزش های جوی در این منطقه تابع جریان های هوای مرطوب و سیستم های کم فشار مدیترانه ای و شمال آفریقا است که پس از برخورد با رشته کوه های زاگرس باعث وقوع بارندگی میگردند. بارندگی در این منطقه از آبان شروع شده و تا اردیبهشت سال بعد ادامه مییابد. به عبارتی ریزش های جوی عمدتاً در فصل سرد سال رخ می دهد. براساس آمار موجود، بیشترین بارندگی فصلی در ماه های آذر تا فروردین می باشد. نزدیک به ۹۸/۵ درصد نزولات جوی در طول ماه های آبان تا اواخر اردیبهشت و ۱/۵ درصد آن، در ۵ ماه بقیه سال اتفاق می افتد. بارندگی در تیرماه براساس آمار گرفته شده صفر بوده است. متوسط بارندگی سالیانه در ایذه ۶۸۷/۸ میلیمتر است. متوسط دمای سالیانه در ایذه ۳- درجه سانتیگراد است. متوسط حداکثرهای دما در ایذه ۲۶ درجه سانتی گراد می باشد. متوسط نم نسبی سالیانه در ایذه ۵۷/۲ درصد است. حداکثر نم نسبی ماهیانه در ایذه ۷۴/۳ درصد در دی ماه و حداقل نم نسبی ماهیانه در ایذه ۳۷ درصد که در تیرماه است. براساس آمار ۱۵ ساله (۱۳۸۶-۱۳۷۱) میانگین تعداد ساعات آفتابی شهرستان ایذه ۴۱۱۲/۱۷ ساعت تابش آفتاب در سال است. حداکثر تبخیر ماهیانه در ایذه ۴۴۳/۳ میلیمتر در مردادماه و حداقل تبخیر ماهیانه در ایذه ۴۳/۳ میلیمتر در دی ماه است (اداره آب و هواشناسی شهرستان ایذه، ۱۳۸۹). از نظر خاکشناسی

شهرستان ایذه دارای خاک های کم عمق تا نیمه عمیق سنگریزه دار همراه با بیرون زدگیهای سنگی نسبتاً زیاد اشاره نمود. از نظر pH خاک میزان آن بین ۸ تا ۹ برآورد شده است. که هرچقدر به نواحی مرتفع نزدیک تر شده میزان pH خاک افزایش و در نواحی دشتی آن از شدت pH خاک کاسته می شود. همانطور که اشاره گردید از لحاظ علمی زیتون سازگار با آب و هوای مدیترانه ای می باشد و اقلیم ایذه نیز جزو منطقه نیمه مدیترانه ای مرطوب بحساب می آید. زیتون درختی همیشه سبز است و مقاوم در برابر خشکی به طوری که به هشت گرم نمک در یک لیتر آب برای آبیاری مقاومت نشان داده و نیز تا ۱۰ گرم در درون خاک و ۲ گرم نمک در اکیلوگرم خاک را می تواند تحمل کند. گیاه زیتون در شرایط اقلیمی معتدل و نیمه مرطوب به خوبی رشد می کند. این گیاه تا حداقل دمای ۱۰- درجه سانتیگراد و حداکثر ۴۰+ درجه سانتیگراد از خود مقاومت نشان می دهد (لوزرت: ۱۳۷۶). میزان بارندگی سالیانه برای رشد این گیاه بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ میلیمتر می باشد. از نظر رطوبت نسبی، رطوبت مطلوب برای رشد و بازده بالای این گیاه سالانه بین ۵۰ تا ۶۰ درصد است. رطوبت نسبی بیشتر از ۷۰ درصد موجب افت گیاه زیتون می شود (شیخ احمدی، ۱۳۸۴: ۸۱). زیتون یکی از درختانی است که به تابش نور خورشید بسیار نیازمند است، نور مورد نیاز این گیاه بین ۱۵۰۰ تا ۳۵۰۰ ساعت تابش آفتاب در سال نیاز دارد (درویشیان، ۱۳۷۶: ۱۲۵). در صورتیکه آب کافی برای آبیاری وجود داشته باشد زیتون در خاکهای مختلف محصول کافی می دهد ولی خاک مناسب برای زیتونکاری است خاک های سبک شنی-رسی با اکنش قلیایی (pH=7-8) و زهکشی کافی می باشد (میرمنصوری، ۱۳۷۹: ۲۳). اگر به پارامترهای اقلیمی شهرستان ایذه دقت کنیم متوجه خواهیم شد که با رشد و نمو گیاه زیتون مغایرتی ندارد و اکثر شاخص های اقلیمی این شهرستان با کشت این گیاه سازگاری دارد. موقع کاشت گیاه زیتون در فصل زمستان است. یعنی ماههای دی، بهمن و غالباً اسفندماه است. فاصله هر نهال زیتون از نهال دیگر براساس اطلاعات بدست آمده در روستاهای این شهرستان ۷ متر است که این فاصله در هر هکتار ۲۰۴ اصل زیتون میشود. نهال هایی که خیلی بلند و یا بیش از اندازه کوتاه باشند برای توسعه باغات زیتون مناسب نمی باشند (ارتفاع نهال زیتون را معمولاً ۷۰ تا ۱۰۰ سانتی متر مد نظر می گیرند) و برای تکثیر این گیاه در این شهرستان اغلب از روش قلمه زنی استفاده می کنند. از اواخر تابستان و اوایل پاییز و گاهی هم از اواخر اسفند و اوایل بهار قلمه زنی را شروع می کنند. این کار در گلخانه ها انجام می گیرد. لذا نهال های آن به صورت گلدانی دسته بندی می شوند.

۶-۲- مکانهای مناسب برای توسعه کشت زیتون در روستاهای شهرستان ایذه

شهرستان ایذه از حیث توپوگرافی دارای پستی و بلندی و از جهت توسعه باغات منجمله توسعه باغات زیتون مناسب میباشد. خاک منطقه دارای بافت مناسب برای کشت زیتون است. همچنین شهرستان مذکور از لحاظ منابع آبی غنی بوده و منبع عظیم رودخانه کارون در کنار اراضی شیب دار این شهرستان قرار گرفته است و منطقه مناسبی را جهت کشت زیتون پدید می آورد. لذا اراضی مناسب کشت زیتون در حاشیه رود کارون قرار دارد. بر اساس اطلاعات اخذ شده از اداره آمار و اطلاعات سازمان جهاد کشاورزی استان خوزستان در سال ۱۳۸۸ کل سطح زیر کشت زیتون در این استان برابر با ۳۶۱۹ هکتار بوده است که جمعاً ۱۱۷۸ تن زیتون برآورد شده است. شهرستان ایذه با ۲۶۶ هکتار سطح زیر کشت در این سال ۲۸۷ تن زیتون برداشت کرده است. براساس همین اطلاعات و مطالعات به عمل آمده، اراضی مناسب کشت زیتون در روستاهای شهرستان ایذه به شرح جدول ۶ و نقشه ۲ می باشد ولی تنها از مساحت ۳۰۰۰ هکتاری

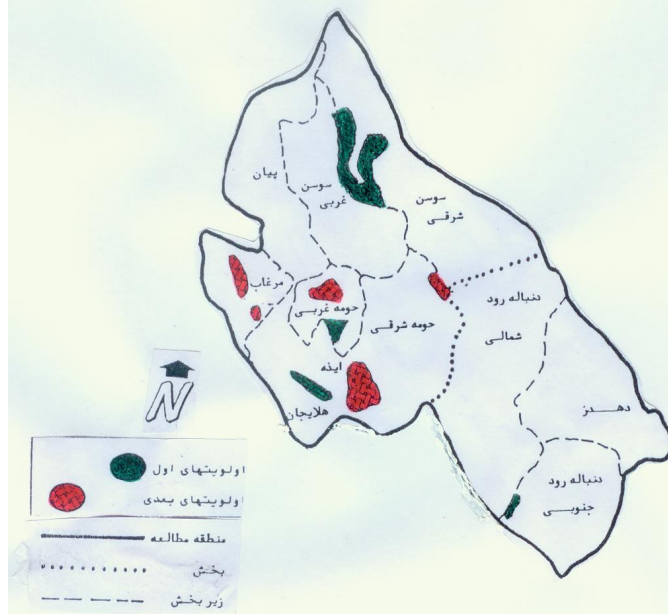
تنها ۲۶۴ هکتار به زیر کشت این محصول رفته است که رقم آن کمتر از ۱۰ درصد کل اراضی قابل کشت برای این محصول است.

جدول ۶: اولویت بندی اراضی مناسب کشت زیتون از نظر سهولت دسترسی به منابع آب در روستاهای شهرستان

ایذه

نام روستا/روستاها	اولویت بندی اول- سطح زیر کشت به هکتار	اولویت بندی دوم- سطح زیر کشت به هکتار	جمع کل (اولویت اول و دوم)	منبع تامین آب
ده شیخ، دانیال، ده کهنه	۲۰۰	-	۲۰۰	چشمه های جاری در محل
سوسن	۳۰۰	-	۳۰۰	چشمه های جاری در محل
نوترکی طهماسبی	-	۳۰۰	۳۰۰	حفر چاه عمیق
نوترکی مختاری	۵۰۰	-	۵۰۰	چشمه های جاری در محل
دهدز	۵۰۰	-	۵۰۰	چشمه های جاری در محل
رمه چر	۳۰۰	-	۳۰۰	چشمه های جاری در محل
مرغاب	-	۵۰۰	۵۰۰	رودخانه مرغاب
هلايجان	۲۰۰	-	۲۰۰	چشمه و قنات موجود
پرچستان، گوروثی	-	۲۰۰	۲۰۰	حفر چاه نیمه عمیق

منبع: اداره جهاد کشاورزی شهرستان ایذه: ۱۳۹۰.

شکل ۲: مکان یابی اراضی مناسب کشت زیتون از نظر سهولت دسترسی به منابع آب در روستاهای شهرستان ایذه

منبع: اداره جهاد کشاورزی شهرستان ایذه: ۱۳۹۰

۶-۳-۳- توجیه اقتصادی توسعه کشت زیتون در روستاهای شهرستان ایذه

۶-۳-۳-۱- بررسی و محاسبه میزان درآمد و هزینه باغ های زیتون موجود در روستاهای منطقه

براساس جمع آوری اطلاعات و آمار بدست آمده از ششمین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور در سال ۱۳۸۵، از کل جمعیت شهرستان ایذه که برابر با ۱۹۵۰۱۸ نفر برآورد شده است، ۸۶۷۸۶ نفر در روستاها زندگی می کنند (۴۴/۵ درصد) که از این تعداد ۲۲۱۶۸ نفر در گروه های سنی ۰ تا ۱۴ سال و ۵۲۲۸۰ نفر در گروه های سنی ۱۵ تا ۶۴ سال و ۴۹۰۲ نفر در گروه های سنی بالای ۶۵ سال قرار دارند بنابراین براساس شاخص ضریب وابستگی به ازای هر ۱۰۰ نفر از جمعیت فعال روستاهای این شهرستان ۵۲ نفر غیر فعال هستند. با توجه به اینکه از بین ۱۰ استان کشور که دارای بالاترین نرخ بیکاری در ششمین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور در سال ۱۳۸۵ بوده اند استان خوزستان هشتمین می باشد (۱۹/۳۰ درصد) و بالطبع نرخ بیکاری در مناطق روستایی بیشتر از مناطق شهری است. شهرستان ایذه در بین شهرستانهای استان خوزستان نیز از نرخ بیکاری بالایی برخوردار بوده است و بالطبع روستاهای آن بیشتر که این رقم در سال ۸۵ عدد ۲۷/۸ درصد را نشان داده است. در مجموع تعداد ۱۴۵۳۴ نفر بیکار در روستاهای این شهرستان وجود دارد (سایت اداره کل آمار ایران: ۱۳۹۰).

طبق مشاهدات میدانی و محاسبات بعمل آمده هرگونه سرمایه گذاری درخصوص کشت گیاه زیتون قابل توجیه و بازده اقتصادی می باشد. درخصوص برداشت محصول و درآمد حاصله برای باغداران زیتونکار در روستاهای این منطقه، اطلاعات زیر به دست آمده است:

حداقل برداشت زیتون از هر درخت در چندین روستاهای مورد مطالعه، ۱۰ کیلوگرم و حداکثر برداشت آن ۲۰ کیلوگرم می باشد. با توجه به این که در هر هکتار به طور متوسط ۲۰۴ درخت زیتون وجود داشت، حداقل برداشت زیتون در هر هکتار ۲۰۴۰ کیلوگرم و حداکثر برداشت آن در هر هکتار ۴۰۸۰ کیلوگرم می باشد. همچنین هزینه های مصرف شده (کارگر، سوخت، آبیاری، بذر، سم، کود و...) برای هر کیلوگرم زیتون بین ۴۰۰ تا ۴۵۰ تومان برآورد شده است. به

عبارت دیگر قیمت تمام شده هر کیلو زیتون برای یک کشاورز زیتون کار در این منطقه ۴۰۰ تا ۴۵۰ تومان میباشد (سهم هزینه ها ۲۶/۶ تا ۳۰ درصد). فروش عمده زیتون توسط باغ دارها هر کیلوگرم حدوداً ۱۵۰۰ تومان می باشد، بنابراین سود خالص برای هر کیلوگرم در یک فصل کاشت، بین ۱۱۰۰ تا ۱۰۵۰ تومان است. هر هکتار برابر است با ۲۱۴۲۰۰۰ تا ۲۲۴۴۰۰۰ تومان برای حداقل برداشت و ۴۲۸۴۰۰۰ تا ۴۴۸۸۰۰۰ تومان برای حداکثر برداشت میباشد. که ما در این تحقیق بیشترین میزان هزینه ها (۳۰ درصد) را لحاظ کردیم. ولی چون دولت خرید تضمینی برای این محصول ندارد و از طرف دیگر بازاریابی محصول صورت نمی گیرد واسطه ها همین محصول را تا مبلغ ۳۵۰۰ تومان به ازای هر کیلو به صورت کنسرو شده به عمده فروشی ها عرضه می دارند برای مصرف کننده داخلی در بازار استانی هر کیلو ۴۵۰۰ تا ۵۰۰۰ تومان به فروش می رسد.

۶-۳-۲- بررسی و محاسبه سرمایه گذاری در توسعه کشت زیتون در روستاهای منطقه

از بررسی منطقه از طرحهای آبرسانی و با توجه به هزینه های اجرائی و تعدیل بر آوردها به قیمت روز، چنین استنباط می شود که برای تامین آب در نواحی مورد نظر، هزینه احداث هر هکتار باغ زیتون شامل پمپاژ آب یا حفرچاه و تجهیز آن، استقرار خطوط انتقال، ساختن مخازن تعادل و شبکه های توزیع آب در باغ (آبیاری با سیستم تحت فشار- قطره ای) و نیز احداث باغ زیتون مشتمل بر هزینه های تسطیح ابتدائی زمین (تسطیح جزئی و غیردقیق)، چاله کتی، خرید نهال و نهاده ها و کاشت نهال به طور متوسط بین ۱۰۰۰۰۰۰۰ تومان خواهد بود. حال باغی را در چند قطعه نزدیک بهم به مساحت ۱۰۰ هکتار در نظر می گیریم. محاسبات هزینه ها و درآمدهای آن به شرح زیر خواهد بود:

الف- هزینه ها (به میلیون تومان)

خرید ۱۰۰ هکتار زمین: هر هکتار ۱۷۵۰۰۰۰۰ تومان: ۱۷۵۰۰۰۰۰۰ تومان

با توجه به بررسی های میدانی در چندین روستایی منطقه زمین زراعی هر متر مربع بین ۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰ تومان اعلام گردید که ما به طور میانگین رقم ۱۷۵۰ تومان را برای هر متر مربع در نظر گرفتیم.

سرمایه گذاری احداث باغ زیتون در ۱۰۰ هکتار (بر اساس اطلاعات بدست آورده از کشاورزان منطقه به ازای هر

هکتار در سال ۲۵۰۰۰۰۰۰ تومان) بنابراین: ۲۵۰۰۰۰۰۰۰ تومان

هزینه های پرستلی سالیانه (برای ۳ نفر): ۱۸۰۰۰۰۰۰۰ تومان

هزینه کل سوخت سالیانه برای پمپاژ آب با قطر ۶ اینچ: ۶۳۶۰۰۰۰۰ تومان

در خصوص مسئله آبیاری و کاهش هزینه های آن محاسبات فوق بدون در نظر گرفتن کمک های بلاعوض دولت و وام های بانکی در این خصوص در نظر گرفته شده است. به طور مثال برای تجهیز و راه اندازی آبیاری تحت فشار در باغات در سال ۱۳۹۰ دولت مصوب کرده است تا ۸۵ درصد هزینه را به صورت بلاعوض در اختیار کشاورزان قرار داده و ۱۵ درصد بقیه هم به صورت وام با معرفی آنها به بانکهای عامل با نرخ بهره ۱۴ درصد صورت پذیرد.

بنابراین جمع کل هزینه ها رقمی معادل با ۲۰۲۴۳۶۰۰۰۰۰ تومان (دو میلیارد و بیست و چهار میلیون و سیصد و شصت هزار تومان) میشود. لازم به ذکر است به ازای هر هکتار باغستان زیتون در سال بین ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ متر مکعب (۵ تا ۶ میلیون لیتر) آب صرف می گردد.

ب- درآمدها (به میلیون تومان)

در شرایطی که آب به مقدار کافی و با سیستم آبیاری تحت فشار تامین گردد و با توجه به شرایط مساعد آب و هوایی و موقعیت طبیعی منطقه و نیز مراعات اصول زراعی، باید انتظار داشت که در ایده ال ترین شرایط می توان در هر هکتار حداقل تولید زیتون را به ۶ تن یا بیشتر رساند. ولی در حال حاضر پس از بررسیهای انجام شده در خصوص برداشت محصول و درآمد حاصله، اطلاعات زیر به دست آمد:

با در نظر گرفتن قیمت سال ۱۳۹۰ این محصول در نواحی مورد مطالعه کنونی تولید که حداقل ۱۵۰۰ تومان برای هر کیلوگرم به صورت عمده بوده است، درآمد یک هکتار زیتون کاری معادل:

$$\text{تومان } ۹۰۰۰۰۰۰ = ۶۰۰۰ \times ۱۵۰۰$$

بدست می آید.

اگر هزینه های کاشت، داشت و برداشت را به طور ثابت معادل ۳۰٪ در نظر بگیریم، در آمد خالص هر هکتار زیتون کاری معادل:

$$\text{تومان } ۶۳۰۰۰۰۰ = ۹۰۰۰۰۰۰ \times ۷۰\%$$

خواهد بود. و درآمد خالص ۱۰۰ هکتار معادل:

$$\text{تومان } ۶۳۰۰۰۰۰۰ = ۶۳۰۰۰۰۰ \times ۱۰۰$$

در سال محاسبه می شود.

از این محاسبات اقتصادی ملاحظه می شود که طرح توسعه زیتون بسیار سود بخش بوده و با شرایطی که گفته شد، سود حاصله از این طرح کاملا مسلم و محرز است. علاوه بر آن، عوامل دیگری به نفع سوددهی بیشتر این اقدام وجود دارد که عبارتند از:

۱- انتظار افزایش مقدار محصول از ۶ تن به بالا، زیرا کلیه عملیات و شرایط زراعی پیشرفته در نظر گرفته شده است. بعلاوه با بالا رفتن سن درخت که تا چندین سال ادامه دارد محصول افزایش می یابد (بذرافشان، ۱۳۸۵: ۴۴).

۲- افزایش قیمت محصول در سالهای آینده با روندی مانند محصولات مشابه و یا نرخهای جهانی حتمی خواهد بود.

۳- همانطور که گفته شد باغهای زیتون عمری بیش از آنچه در نظر گرفته شده است دارند و ارزش آنها با سپری شدن زمان، بیشتر خواهد بود. ولی به طور معمول عمر مفید باغ و تاسیسات آبیاری و... که به طور کلی عمر استهلاک از آن می شود نام برد، ۴۰ سال به طور متوسط برای مجموعه باغ در نظر گرفته شده است، زیرا همانطور که روشن است عمر درختان باغ بیش از چند صده است ولی چون تاسیسات زیر بنایی مانند تاسیسات آبرسانی، لوله ها، مخازن و ساختمانها عمر محدود و بسیار کوتاه تر از خود باغ دارند، برای نشان دادن نتیجه محاسبات، عمر مفید مجموعه ۴۰ سال منظور شده است (غلام شهبندی، ۱۳۸۵: ۹۱).

۴- اثرات اجتماعی و اقتصادی طرح برای این منطقه چون این امر موجب آبادانی و ایجاد اشتغال و بالا رفتن سطح زندگی مردم می گردد.

۳-۳-۶- محاسبه سهم سالیانه سرمایه گذاری برای احداث باغستانهای ۱۰۰ هکتاری زیتون در روستاهای منطقه

بر اساس فرمول اقتصادی (L.D.Schall and C.W.Haley:1985) برای احداث یک باغستان ۱۰۰ هکتاری زیتون در روستاهای شناسایی شده منطقه مورد مطالعه موضوع به قرار جدول ۷ است:

جدول ۷: سهم سالیانه سرمایه گذاری برای احداث یک باغستان ۱۰۰ هکتاری زیتون در روستاهای منطقه

شرح	عمر استهلاك	سرمایه ثابت (تومان)	سهم سالیانه با نرخ بهره ۱۴٪ (تومان)
احداث و راه اندازی باغستان ۱۰۰ هکتاری زیتون در منطقه	۴۰ سال	۲۰۰۰۰۰۰۰۰	۲۸۱۴۵۶۲۴۹
هزینه پرسنلی سالیانه (تومان)	-	-	۱۸۰۰۰۰۰۰
هزینه کل سوخت سالیانه (تومان)	-	-	۶۳۶۰۰۰۰
جمع کل سهم سالیانه هزینه ها (تومان)			۳۰۵۸۱۶۲۴۹

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۰

$$A = P \frac{i(1+i)^n}{(1+i)^n - 1}$$

A = سهم سالیانه سرمایه گذاری ثابت

P = سرمایه گذاری اولیه

I = نرخ بهره (۱۴٪)

n = تعداد سالها (۴۰ سال)

۶-۳-۴- محاسبه نسبت سود به هزینه ها برای احداث باغستانهای ۱۰۰ هکتاری زیتون در منطقه مورد مطالعه

نسبت سود به هزینه ها و درآمدها با نرخ بهره ۱۴٪ برای احداث یک باغستان ۱۰۰ هکتاری زیتون در روستاهای شناسایی شده منطقه مورد مطالعه به قرار جدول ۸ است:

جدول ۸: نسبت سود به هزینه ها برای احداث یک باغستان ۱۰۰ هکتاری زیتون در روستاهای منطقه

شرح	نرخ بهره ۱۴٪
درآمد سالیانه (خالص) به ازای هر هکتار	۶۳۰۰۰۰۰۰۰
سهم هزینه سالیانه	۳۰۵۸۱۶۲۴۹
نسبت سود به هزینه	۲

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۰

بدین ترتیب ملاحظه می شود که نسبت سود به هزینه با ارقام در نظر گرفته شده ۲ بدست می آید. حال اگر فرض کنیم که قیمت فروش محصول زیتون ثابت مانده و هزینه ها دو برابر گردند، باز به این نتیجه خواهیم رسید که احداث این باغ، سود دهی کافی خواهد داشت این درحالی است که در محاسبات فوق، نرخ بهره ۱۴ درصد منظور شده است که با توجه به امکانات و مساعدتهای دولتی، بهر حال به مراتب کمتر از این ارقام خواهد بود.

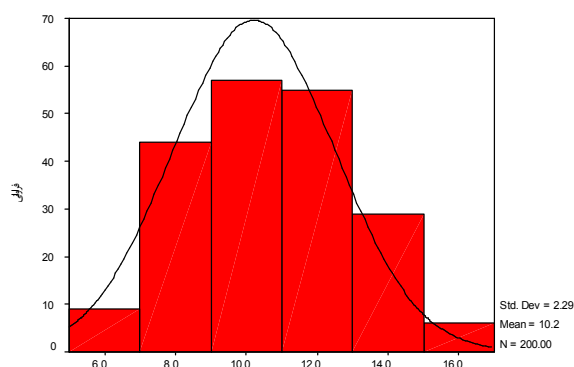
۶-۴- استفاده از نرم افزار SPSS برای سنجش رابطه بین اقتصاد روستایی و کاشت زیتون در منطقه مورد مطالعه

برای اینکه چگونگی ارتباط بین اقتصاد روستایی و کاشت و توسعه گیاه زیتون را در منطقه مورد مطالعه به صورت توصیفی- تحلیلی بررسی و مطالعه کردیم با تهیه یک پرسشنامه که ۲۲ سوال را در بر می گرفت و با کمک نرم افزار Spss اقدامات لازم انجام پذیرفت. حجم نمونه ما از طریق نمونه گیری تصادفی ساده از بین روستاهای منطقه انتخاب گردید که تعداد آن برابر با ۲۰۰ نفر از اهالی و ساکنان همان روستاها بوده است. در انتخاب روستاها از نمونه گیری وضعی استفاده گردید. به عبارتی روستاهایی که از نظر توان و استعداد (طبیعی و انسانی) برای کشت گیاه زیتون مناسب بودند. در درون هر روستا نیز از روش نمونه گیری گلوله برفی برای انتخاب کشاورزان زیتون کار بهره گرفته شد. بدین ترتیب موارد زیر استخراج گردید که در نهایت مویذ تحقق رابطه مستقیم بین اقتصاد روستایی و کاشت و توسعه زیتون در روستاهای منطقه بود. برای اثبات این رابطه از آزمون پارامتری ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید. براین اساس در جدول (۹) و نمودارهای ستونی شماره ۱ و ۲ مشاهده می شود در سطح معناداری $\alpha=0.05$ میان کشت زیتون و اقتصاد روستا رابطه معناداری وجود دارد. ($sig < 0.05$) پس فرضیه وجود یک رابطه مستقیم بین بهبود وضعیت اقتصاد روستایی با کاشت گیاه زیتون در روستاهای منطقه پذیرفته می شود. البته با توجه به مقدار مثبت سطح معناداری می توان نتیجه گرفت که میان کشت زیتون و اقتصاد روستا رابطه مثبت معناداری وجود دارد. یعنی با افزایش مقدار کشت زیتون اقتصاد روستا بهبود می یابد و با کاهش میزان کشت زیتون، اقتصاد روستا نیز کمتر می شود.

جدول ۹: جدول آزمون ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه کشت گیاه زیتون و اقتصاد روستایی منطقه مورد مطالعه

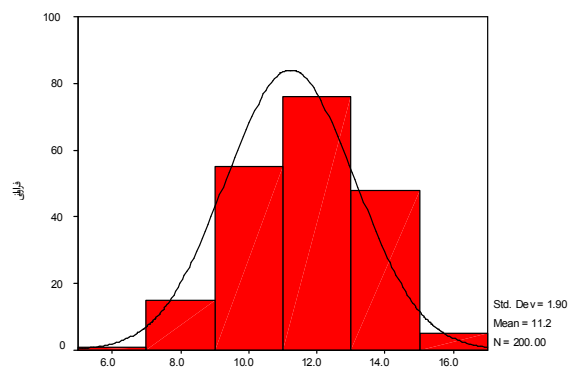
متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
رابطه کشت زیتون و اقتصاد روستا	۰.۱۴۶	۰.۰۰۶

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۰

شکل ۳: نمودار ستونی ضریب همبستگی تحت فرض نرمال بودن متغیر اقتصاد روستایی

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۰

شکل ۴: نمودار ستونی ضریب همبستگی تحت فرض نرمال بودن متغیر کاشت گیاه زیتون

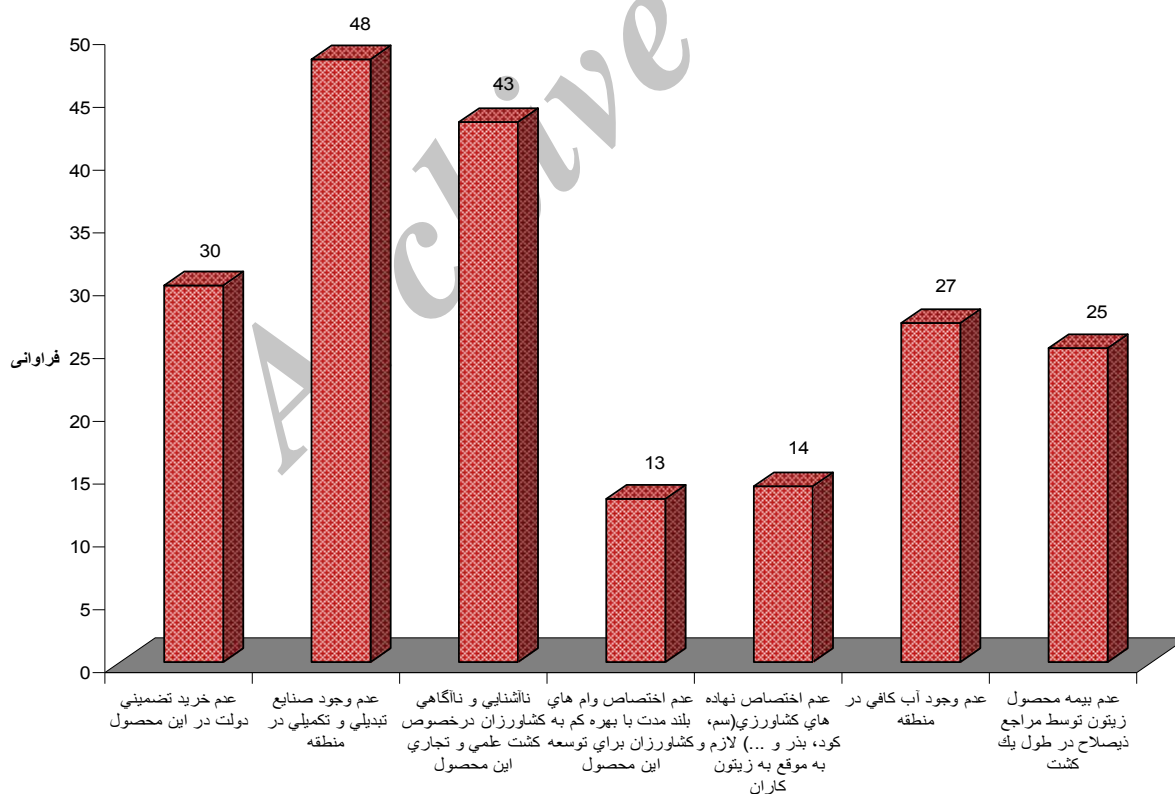
منبع: نگارندگان، ۱۳۹۰

درخصوص مشکلات کشاورزان زیتون کار شهرستان ایذه با توجه به جامعه تحقیقی اهم موارد در جدول ۹ اشاره شده است. بیشترین موضوع با ۲۴ درصد (۴۸ نفر) مربوط به عدم وجود صنایع تبدیلی و تکمیلی در منطقه (۲۴ درصد) و کمترین آن با ۶.۵ درصد (۱۳ نفر) به عدم اختصاص وام های بلند مدت با بهره کم به کشاورزان برای توسعه این محصول می باشد.

جدول ۹: فراوانی موضوع مشکلات کشاورزان زیتون کار در روستاهای منطقه مورد مطالعه

درصد	فراوانی	موضوع مشکلات کشاورزان زیتون کار
۱۵	۳۰	عدم خرید تضمینی دولت در این محصول
۲۴	۴۸	عدم وجود صنایع تبدیلی و تکمیلی در منطقه
۲۱.۵	۴۳	ناآشنایی و ناآگاهی کشاورزان درخصوص کشت علمی و تجاری این محصول
۶.۵	۱۳	عدم اختصاص وام های بلند مدت با بهره کم به کشاورزان برای توسعه این محصول
۷	۱۴	عدم اختصاص نهاده های کشاورزی (سم، کود، بذر و ...) لازم و به موقع به زیتون کاران
۱۳.۵	۲۷	عدم وجود آب کافی در منطقه
۱۲.۵	۲۵	عدم بیمه محصول زیتون توسط مراجع ذیصلاح در طول یک کشت
۱۰۰	۲۰۰	جمع کل

منبع: نگارندگان: ۱۳۹۰

شکل ۵: نمودارستونی فراوانی موضوع مشکلات کشاورزان زیتون کار در روستاهای منطقه مورد مطالعه

منبع: اداره جهاد کشاورزی شهرستان ایذه: ۱۳۹۰.

۷- نتیجه گیری و پیشنهادات

باتوجه به مطالبی که درمورد شرایط و ویژگیهای گیاه زیتون و سازگاری این گیاه ارزشمند با خصوصیات طبیعی و انسانی روستاهای شهرستان ایذه مطرح شد مشخص گردید از نظر اقلیمی شرایط منطقه برای کشت این محصول سازگاری لازم را دارد. از نظراقتصادی با توجه به محاسبات به عمل آمده و برداشت میدانی از جامعه آماری، توجیه اقتصادی برای کشت و توسعه این محصول نیز محرز گردید. بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهادات زیر ارائه کرد.

۱- بازاریابی و روابط عمومی: مهمترین موضوع در بازار یابی و روابط عمومی در عرصه اقتصاد جهانی بحث روابط متقابل با دیگر کشورهاست. در اقتصاد یک نظریه وجود دارد که می گوید؛ نصف تجارت و بازرگانی تبلیغ است. پس کشور ما باید در تمامی عرصه های بخش کشاورزی در سطح بین المللی نماینده داشته باشد و مرتباً محصولات کشاورزی ما در سطح دنیا تبلیغ گردد و انگیزه های خرید برای خریداران به وجود آید و سفارشات آنها جمع آوری شود. حتی اگر محصولی را هم نمی توانیم خودمان تولید کنیم سفارش خرید با کشورهای تولید کننده آن منعقد کرده و به عنوان واسطه عمل نماییم. کاری که کشورهای نظیر امارات متحده عربی، چین و ترکیه و ... انجام می دهند.

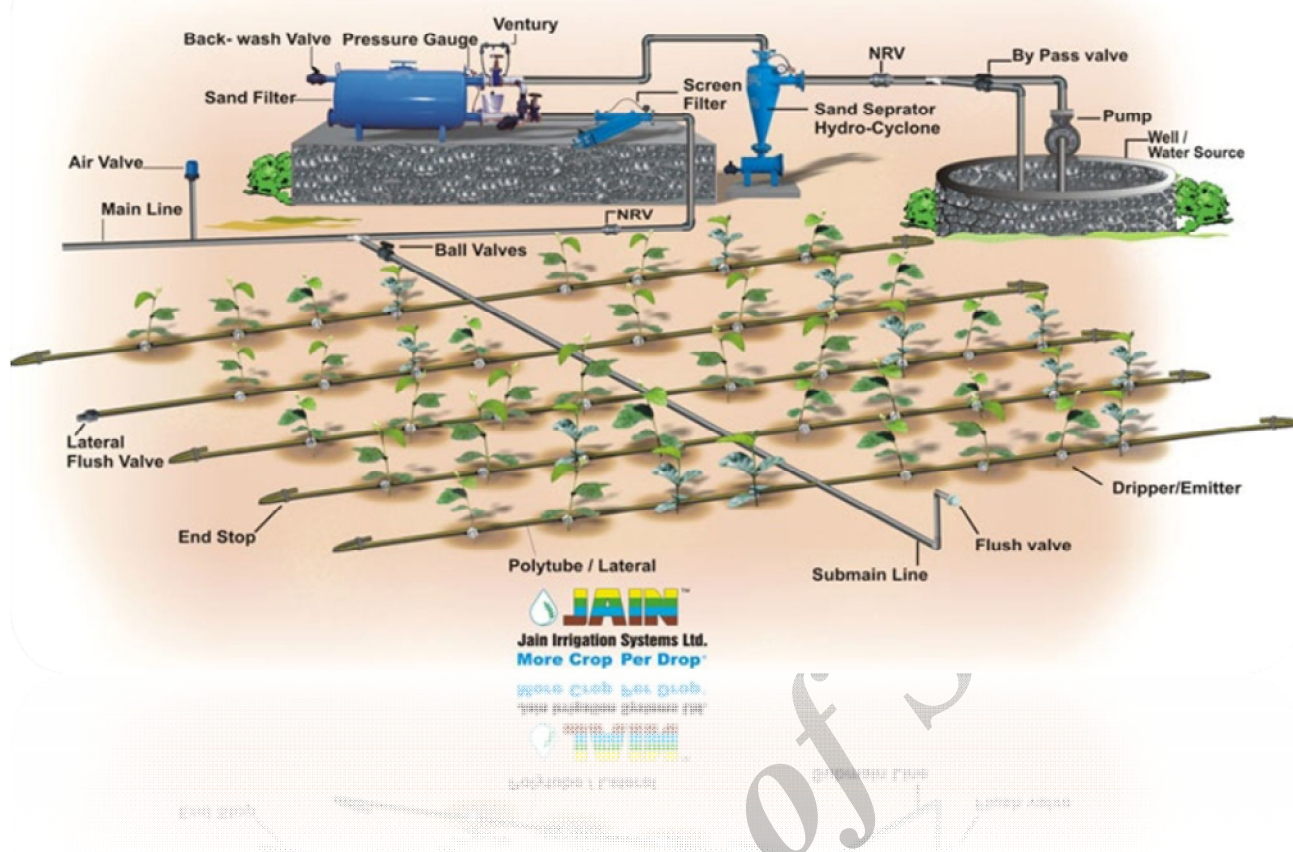
۲- برای اینکه اقتصاد شهری و روستایی در هر کشور زنده و پویا گردد؛ مهمترین عامل، توجه دولت و دولتمردان آن کشور به اقتصاد می باشد زیرا بدون توجه آنان هیچ کاری نمی تواند صورت پذیرد.

۳- انجام پروژه های تحقیقاتی و طرح های مکان یابی با تکیه بر مطالعات دقیق اقلیمی، خاک شناسی و ... جهت شناسایی مکان های مناسب برای توسعه باغات زیتون.

۴- ایجاد مزارع آزمایشی و نمایشی جهت تکمیل تحقیقات صورت گرفته و ترغیب کشاورزان به کشت زیتون با نظارات مراکز تحقیقاتی و پژوهشی.

۵- استفاده از ارقام مناسب و سازگار با شرایط آب و هوایی منطقه، ارقامی از قبیل: کنسروالیا و ارقام محلی باغملک و دزفول و ...

۶- مدیریت آبیاری نیز می تواند بسیاری از مشکلات کم آبی و خشکسالی های احتمالی منطقه را حل کند البته استفاده صرف از یک روش آبیاری نیز، صحیح نمی باشد و انتخاب مناسب ترین روش آبیاری، بستگی به شرایط محیط جغرافیایی دارد. مثلاً برای کاشت گیاه زیتون روشهای آبیاری مانند آبیاری تحت فشار- قطره ای مناسب است. شکل شماره (۵-۱۳).

شکل ۶: آبیاری تحت فشار-قطره ای

منبع: اداره جهاد کشاورزی شهرستان ایذه: ۱۳۹۰

۷- همانگونه که آب نیاز مدیریت پایدار است خاک نیز چنین نیازی دارد. ایجاد فن آوریهای که بتوانند باروری زمینهای موجود را حفظ کرده و فرسودگی خاک را کاهش دهد بسیار مهم می باشد (توجه و اهمیت به PH خاک). کمتر مصرف کردن از کودهای شیمیایی را نیز می توان با برگرداندن پسماندهای تولید شده به خاک تا حدی جبران کرد.

۸- با توجه به اینکه شهرستان ایذه از نظر توپوگرافی دارای بیشتر زمینهای زراعی شیب دار است سرمایه گذاری با استفاده از تسهیلات بانکی و یارانه های کشاورزی جهت توسعه باغات زیتون در این زمینها برای جلوگیری از فرسایش خاک بسیار مناسب به نظر می رسد.

۹- مکانیزه کردن برداشت میوه زیرا روش سنتی باعث کاهش کیفیت میوه و وارد شدن خسارت به درختان زیتون می شود.

۱۰- ایجاد واحداث نهالستانهای زیتون در منطقه جهت استحصال و تجارت چوب در سال های آینده زیرا چوب درخت زیتون دارای استحکام و نقش ونگارزیاد است.

۱۱- تهیه علوفه دامی از برگ درخت زیتون. زیرا برگ آن به علت داشتن ۹۰ درصد پروتئین و بیش از ۴ درصد چربی ماده غذایی خوبی برای دامها به شمار می رود.

- ۱۲- مدرنیزه کردن روش های استخراج روغن و اصلاح شرایط انباری.
- ۱۳- آموزش و ترغیب باغداران به نگهداری باغ های زیتون با روش های علمی.
- ۱۴- به ازای هر ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ هکتار کشت زیتون می بایست یک کارخانه روغن کشی و محصولات جانبی تاسیس شود. توسعه تولید محصولات اصلی و فرعی زیتون می تواند کمک شایانی به اشتغال زایی و رفع کمبودها نماید.
- ۱۵- توسعه بیمه محصولات کشاورزی و تسهیل بیمه گذاری باغات خسارت دیده از تغییرات اقلیمی (chaturvedi, 1988).
- ۱۶- ایجاد زمینه برای خرید تضمینی یا توافقی محصول باغداران جهت توسعه کشت زیتون.

منابع:

- ۱- بذرافشان، مرضیه (۱۳۸۵): مطالعه بازاریابی محصول زیتون در استان گلستان (مطالعه موردی شهرستان آزادشهر)، مرضیه بذرافشان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- ۲- بی نام (۱۳۸۹): استان خوزستان، سایت ایرانگردی جهانگردی. www.ittic.com
- ۳- بی نام (۱۳۹۰): استان خوزستان، سایت معاونت مدیریت و برنامه ریزی <http://www.mpo-kz.ir>
- ۴- تامرادی، ک و فتحی، س و داستاپور، ن (۱۳۸۸): توسعه کشت زیتون در ایذه. دومین همایش راهکارهای توسعه کشاورزی شهرستان ایذه. دانشگاه آزاد اسلامی ایذه. ۲۱۰-۲۱۱
- ۵- حقیقی، مهشید (۱۳۷۸): تحلیل اقتصادی زیتون در شهرستان رودبار، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- ۶- درویشیان، محمود، (۱۳۷۶): زیتون، انتشارات آموزش کشاورزی.
- ۷- شیخ احمدی، ه (۱۳۸۴): مطالعه آگروکلیمایی منطقه جنوب دریاچه ارومیه در رابطه با کشت زیتون، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه تبریز.
- ۸- صادقی، حسین (۱۳۸۱): زیتون (کاشت داشت برداشت)، انتشارات آموزش کشاورزی.
- ۹- صدرزاده، محمد (۱۳۸۴): تاثیر سطوح مختلف آبیاری و پتاسیم به برخی از خصوصیات فیزیولوژیکی نهال دو رقم زیتون (زرد و محلی باغملک)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- ۱۰- قلی زاده، حسین (۱۳۷۸): بررسی پارامترهای اقلیمی موثر در کاشت زیتون استان لرستان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت معلم.
- ۱۱- عربی بیکوردی، سیما (۱۳۸۴): تاثیر تنش خشکی به برخی خصوصیات فیزیولوژیکی نهالهای زیتون ارقام زرد روغنی و محلی باغملک، سیما، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- ۱۲- عزیزی، جعفر (۱۳۹۰): بررسی اقتصادی تولید زیتون در استان گیلان. همایش کاربرد علوم انسانی، تهران.
- ۱۳- غلام شهبندی، حمید (۱۳۸۵): بررسی و تعیین مزیت نسبی محصول زیتون در کشور به روش ماتریس تحلیل سیاستی (PAM)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- ۱۴- مهندسین مشاور سامان آب پایا (۱۳۸۵): مطالعات مکان یابی و امکان سنجی توسعه کشت زیتون در استان خوزستان، معاونت امور باغبانی وزارت جهاد کشاورزی - دفتر زیتون.

۱۵- مهندسین مشاورهامون یک(۱۳۸۶):مکان یابی توسعه کشت زیتون در استان خوزستان، معاونت امور باغبانی وزارت جهاد کشاورزی- دفتر زیتون.

۱۶- میرمنصوری، احمد(۱۳۷۸):آشنایی با زیتون، معاونت ترویج سازمان تحقیقات وزارت کشاورزی، ناشریتا.

۱۷-نژادصاحبی، میثم(۱۳۸۵):بررسی تاثیر محلول پاشی سایکوسل و رژیم های مختلف آبیاری بر برخی پارامترهای فیزیولوژیکی ۳ رقم زیتون در شرایط آب و هوایی شهر استان اهواز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.

۱۸-یوسفی، داریوش(۱۳۸۶):بررسی تاثیر عناصر اقلیمی و عوامل جغرافیایی بر تولید محصول زیتون در استان خوزستان.پایان نامه کارشناسی ارشد.دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

19-Bartolini G.A.Fabber,1994,The olive tree in Amonsoon Climate.First resulting India on the performance of 12 Cvs.

20-Bianchini and Francesco Corbetta,1976,The complete book of fruits and vegetables.Crown Publishers.

21-chaturvedi,s. k,1988,rural policing in India,r. b. publishing corporation

22-Klein Maggie Blyth,1994,The Feast of the Olive.Chronicle Books.

23-L.D.Schall and C.W.Haley,1985,Introduction to Financial Management,pp61-91.

24-Panelli G.M.Serinili M.Baldioli 1994, Effect of agronomic and seasonal factors on olive production and on the characteristics of the oil.

25- Pietro D.G.Bandino M.Solinas 1994,Olive oil Quality in relation to environmental condition.

26-Stebbins Robert and Lance Walheim,1981,Western Fruit and Nuts.HP Books.Inc.

27-Stomayar E.M. F.P.Delariva,1994, Olive adapation to dafo climatic condition in the L luta valley Arica chie pro.

28-York George,1979,ABC S of Home-Curd,Green-Ripe olives.University of California.Agricultural Sciences Publications:Leaflet21131.

29-Yunsa I,and Ian,N,2003,Olive Water use and Yield Monitorinig thr Relation ship.RIRDC Publication.

30-Tombesi.A.N.Michalakis and M.pastor,1996,Recommendation of the working group on olive farming production techniques and productivity.